

ZARZĄDZENIE NR 16
DYREKTORA GENERALNEGO LASÓW PAŃSTWOWYCH

z dnia 19 marca 2021 r.

**w sprawie ograniczania zagrożeń ze strony szkodliwych owadów,
grzybów patogenicznych i innych zjawisk szkodliwych
w lasach w 2021 roku**

ZO.7100.1.2021

Na podstawie art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach¹, w związku z § 6 i § 10 Statutu Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe² – w wykonaniu zadania Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych, określonego m.in. w art. 33 ust. 3 pkt 3³ ustawy o lasach, zarządzam, co następuje:

§ 1

Zobowiązuję kierowników jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych do zapoznania się i wykorzystywania w bieżącej działalności „Krótkoterminowej prognozy występowania ważniejszych szkodników i chorób infekcyjnych drzew leśnych w Polsce w 2021 roku”, opracowanej przez Instytut Badawczy Leśnictwa (IBL). Wyżej wymieniona prognoza znajduje się na stronie portalu pracowniczego LP.

§ 2

1. Powołuję Zespoły Zadaniowe, zwane dalej Terenowymi Stacjami Ochrony Lasu (TSOL).
2. Skład osobowy i lokalizację TSOL oraz Punktów Obserwacyjnych, zwanych dalej PO, zawiera **załącznik nr 1** do zarządzenia.
3. Termin rozpoczęcia i zakończenia pracy TSOL uzależniony jest od biologii monitorowanych szkodników owadzych.
4. Do obowiązków kierowników TSOL należy:
  - zorganizowanie i koordynowanie pracy TSOL;
  - opracowywanie ocen występowania, zagrożenia i przebiegu rozwoju populacji szkodliwych owadów i innych czynników szkodliwych, z uwzględnieniem zapisów „Instrukcji ochrony lasu” i „Instrukcji działania Zespołów Ochrony Lasu”, oraz przekazywanie tych ocen właściwemu nadleśniczemu, który podejmuje decyzje o zabiegach ochronnych;
  - sporządzenie sprawozdania końcowego z działalności TSOL w terminie jednego miesiąca od zakończenia pracy.
5. Zalecenia w zakresie postępowania ze szkodliwymi owadami liściożernymi w 2021 roku określa **załącznik nr 2** do zarządzenia.

§ 3

Zobowiązuję:

1. Dyrektorów Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych (RDLP) do bieżącego monitorowania zagrożeń ze strony czynników biotycznych, ustalania ich sprawców i podejmowania skutecznych działań profilaktycznych oraz ochronnych w celu niedopuszczenia do istotnych gospodarczo szkód w lasach.
2. Kierowników Zespołów Ochrony Lasu (ZOL) do świadczenia stałej pomocy dyrektorom RDLP i nadleśniczemu w rozpoznawaniu i ograniczaniu zagrożeń oraz do bieżącego informowania

Wydziału Ochrony Lasu w Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych (DGLP) o sytuacji.

3. Nadleśniczych do zorganizowania niezbędnej służby ochrony lasu zwalczającej zagrożenia, którą należy wspierać w miarę potrzeby odpowiednią pomocą ze strony RDLP i ZOL, a w szczególnych przypadkach także DGLP i IBL.

§ 4

1. Zobowiązuję Wydział Ochrony Lasu w DGLP i Zakład Produkcji Usługowo Handlowy Lasów Państwowych w Olsztynie do realizacji zadań w przedmiocie centralnych zakupów i dystrybucji środków ochrony roślin – Foray 76 B, Mospilan 20 SP i Dimilin 480 SC na potrzeby poszczególnych RDLP.
2. Przy zakupach pozostałych środków ochrony roślin niezbędnych do prowadzenia gospodarki leśnej należy kierować się listą pestycydów dopuszczonych do stosowania w 2021 roku, opracowaną przez IBL w broszurze pt. „Środki ochrony roślin oraz środki biobójcze zalecane do stosowania w leśnictwie w roku 2021”, zamieszczoną na stronie portalu pracowniczego LP.
3. Usługodawców lotniczych i warunki korzystania z usług lotniczych w 2021 roku określają odpowiednie umowy zawarte przez DGLP i RDLP.
4. Rozwiązania techniczne, jakie powinny być zastosowane podczas wykonywania zabiegów przy użyciu sprzętu agrolotniczego, określa Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 kwietnia 2013 roku (Dz. U. 2013, poz. 504).
5. W roku 2021 obowiązuje zasada dofinansowania kosztów akcji ograniczania populacji szkodników liściożernych techniką lotniczą oraz naziemną z wykorzystaniem środków związanych z funduszem leśnym w następującym zakresie:
  - użycia sprzętu lotniczego,
  - użycia sprzętu naziemnego (wyłącznie w przypadku chrabąszczowatych – imago i pędraki),
  - zbioru ręcznego (wyłącznie w przypadku chrabąszczowatych – imago),
  - zakupu środków ochrony roślin i ich nośników (adiuwantów),
  - magazynowania i transportu środków ochrony roślin i ich nośników (adiuwantów)

w ramach kwot określonych w planie finansowo-gospodarczym PGL Lasy Państwowe. Rozliczenie finansowe należy przekazać do DGLP niezwłocznie po całkowitym zakończeniu ww. akcji, jednak nie później niż do 31 grudnia 2021 r.

§ 5

1. Wszelkie działania związane z ograniczaniem liczebności szkodliwych owadów i skutków aktywności grzybów patogenicznych

¹ Art. 33. 1. ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2018 r., poz. 2129 ze zm.) stanowi, że „Lasami Państwowymi kieruje Dyrektor Generalny przy pomocy dyrektorów regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych”.

² Statut Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe został nadany zarządzeniem nr 50 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 18 maja 1994 r.; w § 6 Statutu Lasów Państwowych stanowi, że w wykonaniu zadań określonych przez ustawę (o lasach) oraz przez przepisy wykonawcze do ustawy, a także innych przepisów prawnych, Dyrektor Generalny wydaje zarządzenia i decyzje obowiązujące w Lasach Państwowych; § 10 Statutu Lasów Państwowych stanowi, że Dyrektor Generalny może powoływać inne stałe lub doradne zespoły doradcze dla określonych spraw i problemów z zakresu działalności Lasów Państwowych oraz określać zasady i tryb działania takich zespołów.

³ Przepis art. 33 ust. 3 pkt 3 ustawy o lasach stanowi, że Dyrektor Generalny Lasów Państwowych inicjuje, organizuje oraz koordynuje przedsięwzięcia na rzecz ochrony lasów, racjonalnej gospodarki leśnej i rozwoju leśnictwa.

powodujących szkody w lasach powinny być prowadzone w sposób niezakłócający funkcjonowania ekosystemów na obszarach objętych zabiegami i muszą być zgodne z etykietą stosowanego środka ochrony roślin.

2. Zaleca się upowszechnianie biologicznych, mechanicznych i agrotechnicznych metod ograniczania liczebności szkodliwych owadów, grzybów patogenicznych i innych czynników szkodliwych, przedstawionych w wykonanych przez IBL opracowaniach „Metodyka integrowanej ochrony drzewostanów iglastych” oraz „Metodyka integrowanej ochrony drzewostanów liściastych”. W przypadkach największego zagrożenia lasu dopuszczalne jest łączenie powyższych metod z metodą chemiczną, polegającą na wykorzystaniu środków ochrony roślin zarejestrowanych dla leśnictwa.
3. Wyznaczając drzewostany do zabiegów ograniczania szkodliwych owadów, grzybów patogenicznych i innych czynników szkodliwych na obszarach Natura 2000, należy zwracać szczególną uwagę na przedmiot ochrony na tych obszarach.
4. Wszystkie czynności związane z ochroną lasu w 2021 roku powinny być wykonane zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.

§ 6

Nadleśniczowie nadleśnictw, na terenie których prowadzone będą zabiegi ochronne, odpowiadają za techniczne i organizacyjne warunki prawidłowego przeprowadzenia zabiegów ograniczających zagrożenia lasów ze strony czynników szkodliwych. Działania te powinny uwzględniać w szczególności:

1. Wyegzekwowanie od wykonawców usług lotniczych spełnienia warunków technicznych zawartych w umowach oraz zapewnienie realizacji obowiązków wynikających z tych umów dla jednostek Lasów Państwowych.
2. Przekazanie do DGLP (za pośrednictwem RDLP) danych dotyczących obszarów leśnych przewidywanych do zabiegów agrolotniczych w 2021 roku – współrzędnych geograficznych lotnisk, lądowisk, innych terenów startów i lądowań oraz pol

zabiegowych – w celu uzyskania od Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej priorytetu na wykorzystanie przestrzeni powietrznej podczas ww. zabiegów.

3. Przeszkolenie pracowników jednostek LP kierowanych do udziału w zabiegach ochronnych w zakresie stosowanych metod i środków ochrony roślin oraz wymogów wynikających z przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy.
4. Zabezpieczenie odbioru ilościowego i jakościowego środków ochrony roślin, dostarczanych na potrzeby ograniczania liczebności szkodliwych owadów oraz dopilnowanie prawidłowej ich dystrybucji.
5. Zapewnienie nieodpłatnie odpowiednich warunków lokalowych, niezbędnego wyposażenia i udzielanie wszechstronnej pomocy w organizacji i funkcjonowaniu TSOL.
6. Nadzór nad przebiegiem przygotowań do zabiegów ochronnych oraz bieżącą kontrolę realizacji zadań ochronnych.
7. Składanie drogą elektroniczną, za pośrednictwem RDLP, do DGLP cotygodniowych meldunków (w czwartki) o zaawansowaniu realizacji zabiegów ochronnych w lasach, według wzoru stanowiącego **załącznik nr 3** do zarządzenia.
8. Opracowanie sprawozdania końcowego z przebiegu zabiegów ochronnych w 2021 roku. RDLP przekazują zbiorcze sprawozdanie do DGLP po całkowitym zakończeniu akcji zwalczania.

§ 7

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

**DYREKTOR GENERALNY
LASÓW PAŃSTWOWYCH
dr inż. Andrzej Konieczny**

**SKŁAD OSOBOWY I LOKALIZACJA
Terenowych Stacji Ochrony Lasu (TSOL)
oraz Punktów Obserwacyjnych (PO)
w 2021 roku**

ZOL	RDLP	Siedziba TSOL	Skład osobowy TSOL	Gatunek szkodnika owadziego / inny czynnik	PO w Nadleśnictwie
Gdańsk	Gdańsk	biuro ZOL w Gdańsku	Piotr Gawęda – kierownik TSOL; Izabela Waszak, Anna Srokosz	zespół szkodników wtórnych drzewostanów świerkowych	Kartuzy, Kwidzyn, Lipusz
				chrabąszcze	Lubichowo
Gdańsk	Toruń	biuro ZOL w Gdańsku	Piotr Fleischer – kierownik TSOL; Izabela Waszak, Anna Srokosz, Piotr Gawęda	zespół szkodników wtórnych drzewostanów sosnowych	Gołębki, Miradz, Włocławek
				zespół szkodników wtórnych drzewostanów świerkowych	Jamy, Lutówko, Tuchola
				chrabąszcze	Gołębki, Trzebciny
Szczecinek	Piła	biuro ZOL w Szczecinku	Mariusz Tylicki – kierownik TSOL; Rafał Perz	zespół szkodników wtórnych drzewostanów dębowych i bukowych	Podanin
Szczecinek	Szczecin	biuro ZOL w Szczecinku; biuro Nadleśnictwa Międzychód	Mirosław Gracjasz – kierownik TSOL; Paulina Kutczyńska, Rafał Perz	chrabąszcze	Międzychód, Sulęcín
				zespół szkodników wtórnych drzewostanów sosnowych i świerkowych	Resko, Bolewice
				zespół szkodników wtórnych drzewostanów dębowych	Barlinek
Szczecinek	Szczecinek	biuro ZOL w Szczecinku	Mirosław Matusiak – kierownik TSOL; Beata Dudzic, Paulina Kutczyńska, Rafał Perz	poproch cetyniak	Trzebielino
				zespół szkodników wtórnych drzewostanów świerkowych	Leśny Dwór, Miastko, Świdwin
				zespół szkodników wtórnych drzewostanów bukowych	Ustka
Wrocław	Wrocław	biuro ZOL we Wrocławiu	Jarosław Góral – kierownik TSOL; Katarzyna Skatecka, Katarzyna Nowik, Grzegorz Rogowski	chrabąszcze	Głogów, Legnica, Lubin, Milicz, Oborniki Śląskie, Oleśnica Śląska
				brudnica nieparka	Pieńsk
				foliofagi drzewostanów dębowych	Oleśnica Śląska
Łopuchówko	Poznań	biuro Nadleśnictwa Antonin	Robert Zander – kierownik TSOL; Ewa Kujawa, Anna Barycza, Hubert Jakoniuk	brudnica mniszka	Grodzisk
				boreczniki sosnowe	Grodziec
				osnuja gwiaździsta	Przedborów
				zespół szkodników wtórnych drzewostanów sosnowych	Syców, Turek
				chrabąszcze	Babki, Grodzisk, Konstantynowo, Kościan, Łopuchówko, Oborniki, Pniewy, Syców, Włoszakowice
				foliofagi drzewostanów dębowych	Krotoszyn, Piaski
zespół szkodników wtórnych drzewostanów dębowych	Koło, Piaski, Taczanów				

ZOL	RDLP	Siedziba TSOL	Skład osobowy TSOL	Gatunek szkodnika owadziego / inny czynnik	PO w Nadleśnictwie
Łopuchówko	Zielona Góra	biuro Nadleśnictwa Krzystkowice	Radosław Cieślak – kierownik TSOL; Robert Zander, Ewa Kujawa, Hubert Jakoniuk	barczatka sosnowka	Lubsko, Wolsztyn
				barczatka sosnowka	Krzystkowice, Lubsko, Nowa Sól
				boreczniki sosnowe	Babimost
				chrabąszcze	Przytok, Świebodzin
				foliofagi drzewostanów dębowych	Nowa Sól
				zespół szkodników wtórnych drzewostanów dębowych	Nowa Sól
Kraków	Kraków	biuro ZOL w Krakowie	Jarosław Piata – kierownik TSOL; Agnieszka Bielawska, Zbigniew Kołodziej, Szczepan Rusiński, Sebastian Tylkowski	osnuja gwiaździsta	Dąbrowa Tarnowska, Dębica
				chrabąszcze	Dębica
				zespół szkodników wtórnych drzewostanów sosnowych	Brzesko, Dąbrowa Tarnowska, Dębica, Krzeszowice, Miechów, Niepołomice
Kraków	Krosno	biuro ZOL w Krakowie	Jarosław Piata – kierownik TSOL; Agnieszka Bielawska, Zbigniew Kołodziej, Szczepan Rusiński, Sebastian Tylkowski	osnuja gwiaździsta	Głogów
				zespół szkodników wtórnych drzewostanów sosnowych	Głogów, Jarosław, Kolbuszowa, Leżajsk, Lubaczów, Mielec, Narol, Oleszyce, Sieniawa, Tuszyna
Łódź	Łódź	biuro ZOL w Łodzi	Grzegorz Karwat – kierownik TSOL; Cezary Kieszek, Michał Onuszek	osnuja gwiaździsta	Złoczew, Kolumna
Łódź	Warszawa	biuro Nadleśnictwa Łochów	Cezary Kieszek – kierownik TSOL; Michał Onuszek, Grzegorz Karwat	chrabąszcze	Ostrów Mazowiecka, Pułtusk, Wyszków
Opole	Katowice	biuro ZOL w Opolu	Dariusz Hutka – kierownik TSOL; Grzegorz Guzik, Katarzyna Hutka, Marcin Hutnik	osnuja gwiaździsta i czerwonołowa	Herby, Koszęcin
				chrabąszcze	Brzeg, Opole, Rudziniec, Strzelce Opolskie
Olsztyn	Białystok	biuro ZOL w Olsztynie	Wojciech Chmielewski – kierownik TSOL; Rafał Zagroba, Martyna Ruszczyk, Janusz Wojciechowski	brudnica mniszka	Pomorze
Radom	Lublin	biuro ZOL w Radomiu	Wojciech Krawczyk – kierownik TSOL; Andrzej Marzęda, Sławomir Michalewski	barczatka sosnowka	Nowa Dęba
				zespół szkodników wtórnych drzewostanów sosnowych	Chełm, Kraśnik, Lubartów, Sobibór, Tomaszów
				chrabąszcze	Puławy, Radzyń Podlaski
				osnuja gwiaździsta	Nowa Dęba, Gościeradów, Rozwadów, Janów Lubelski
				jemiola	Międzyrzec, Gościeradów, Rudnik, Nowa Dęba

ZOL	RDLP	Siedziba TSOL	Skład osobowy TSOL	Gatunek szkodnika owadziego / inny czynnik	PO w Nadleśnictwie
Radom	Radom	biuro ZOL w Radomiu	Przemysław Jakubiński – kierownik TSOL; Andrzej Marzęda, Piotr Lasota	zamieranie drzewostanów jodłowych	Zagnańsk, Skarżysko
				jemiola	Zwoleń, Radom
				zamieranie drzewostanów sosnowych	Chmielnik
				chrabąszcze	Dobieszyn, Kozienice, Zwoleń, Marcule, Pińczów, Staszów, Chmielnik, Jędrzejów

**Załącznik nr 2 do Zarządzenia nr 16
Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych
z dnia 19 marca 2021 r.**

**ZALECENIA
w zakresie postępowania ze szkodliwymi owadami liściożernymi
w 2021 r.**

Krótkoterminowa prognoza na 2021 r. oraz analiza danych za poprzednie lata wskazują, że wielkoobszarowe gradacje wszystkich szkodników liściożernych sosny na terenie większości RDLP uległy załamaniu wskutek wykonanych zabiegów ochronnych, niesprzyjających warunków pogodowych i/lub działania czynników oporu środowiska. Zagrożenia w stopniu średnim i silnym występują raczej lokalnie. Wśród foliofagów drzew liściastych największe znaczenie będą miały chrabąszcze. W związku z powyższym zaleca się następujące postępowanie ochronne:

- Wykonanie zabiegów ograniczających liczebność populacji **brudnicy mniszki i barczatki sosnowki** należy planować przy zagrożeniu silnym (+++), w razie konieczności włączając do pól zabiegowych drzewostany zagrożone w stopniu średnim (++)
- Decyzje o wykonaniu zabiegów ochronnych należy podejmować z uwzględnieniem stanu zdrowotnego i sanitarnego drzewostanów, zagrożenia ze strony szkodników wtórnych oraz oporu środowiska.
- W 2021 r. powierzchnia zagrożenia drzewostanów sosnowych przez **osnuję gwiazdzistą** uległa zmniejszeniu w porównaniu z poprzednim rokiem. Jednak ze względu na chroniczny charakter gradacji osnui, na terenie niektórych nadleśnictw powierzchnia zagrożenia jest nadal względnie duża. W takich przypadkach decyzje o ograniczaniu liczebności tego gatunku owada należy podejmować indywidualnie, z uwzględnieniem aktualnych i lokalnych uwarunkowań, takich jak wiek drzewostanów, siedlisko, czas trwania i fazy gradacji, udział diapauzujących osobników, stopień defoliacji drzewostanów i tym podobnych czynników.
- W zależności od okresu trwania diapauzy larw osnui gwiazdzistej zabiegi ochronne można przeprowadzać jednorazowo lub w kolejnych dwóch/trzech latach. Preparat Dimilin 480 SC należy stosować na stadium jaja lub najmłodsze stadia rozwojowe larw.
- Przy podobnym poziomie zagrożenia przez foliofagi sosny w pierwszej kolejności zabiegi ochronne należy stosować w kompleksach leśnych, w których występują drzewostany:
  - z defoliacją powyżej 60%, ponieważ tempo obumierania drzew zależy od stopnia uszkodzenia aparatu asymilacyjnego: im bardziej jest uszkodzony, tym tempo obumierania jest szybsze;
  - w wieku od 20 do 50 lat, gdyż przeżywalność młodszych drzewostanów jest mniejsza niż starszych;
  - na żyzniejszych siedliskach, ponieważ po żerach może nastąpić intensywne wydzielanie się posuszu;
- z dużym udziałem drzew przygłuszonych oraz o podwyższonej liczebności populacji szkodników wtórnych.
6. Powierzchnia i poziom zagrożenia drzewostanów sosnowych przez pozostałe gatunki foliofagów sosny nie wskazują na potrzebę wykonywania zabiegów ochronnych. Decyzję w tym zakresie należy podejmować na podstawie wyników obserwacji rozwoju populacji poszczególnych gatunków owadów z wykorzystaniem różnych metod nadzwyczajnych kontroli, zgodnie z „Instrukcją ochrony lasu”.
7. Krótkoterminowa prognoza zagrożenia drzewostanów sosnowych wykazała duże powierzchnie drzewostanów zagrożonych w stopniu ostrzegawczym przez: brudnicę mniszkę (w wielu RDLP), barczatkę sosnowkę (na terenie RDLP Zielona Góra) oraz poprocha cetyniaka (na terenie RDLP Szczecinek). Wskazuje to na duży potencjał rozwoju gradacji przy wystąpieniu sprzyjających warunków meteorologicznych. Na możliwość początku dużej gradacji brudnicy mniszki wskazuje również średnioterminowa prognoza zagrożenia drzewostanów przez ten gatunek. W związku z powyższym zaleca się wzmoczoną czujność przy wykonywaniu czynności związanych z obserwacjami populacji brudnicy mniszki, barczatki sosnowki i poprocha cetyniaka oraz dokonywaniem oceny ich liczebności w celu prognozowania zagrożenia na 2022 rok.
8. W związku ze spodziewaną rójką **chrabąszczy** na terenie wielu nadleśnictw, należy stosować zarówno agrolotnicze zabiegi ochronne, jak i inne metody ograniczania liczebności tych owadów.
9. W drzewostanach sosnowych z dużym udziałem gatunków liściastych w drugim piętrze lub w podsycie, oprócz zabiegów agrolotniczych ograniczających populację chrabąszczy, wskazane jest wykonanie także naziemnych zabiegów ochronnych na obrzeżach drzewostanów.
10. Na obszarach, gdzie metoda chemiczna nie może być stosowana, zaleca się przeprowadzenie ręcznego zbioru dorosłych postaci chrabąszczy w trakcie rójki, w zakresie ustalonym przez nadleśniczego. Dodatkowo należy rozważyć możliwość zastosowania różnych materiałów, np. agrowłókniny, siatki o drobnych oczkach itp., uniemożliwiających składanie jaj przez samice chrabąszczy do gleby w szkółkach lub świeżo zakładanych uprawach.
11. Decyzję o konieczności ograniczania liczebności populacji **miernikowców i zwójek** rozwijających się na dębach podej-

- muje nadleśniczy w porozumieniu z właściwym terytorialnie RDLP i ZOL. Przed podjęciem decyzji konieczne jest dokładne rozpoznanie głównych gatunków występujących w koronach drzew i śledzenie ich rozwoju w celu prawidłowego wyznaczenia terminu przeprowadzenia zabiegu ochronnego. Przy planowaniu zabiegów ochronnych należy zwrócić uwagę również na stan zdrowotny drzewostanów oraz liczebność populacji szkodników wtórnych, szczególnie opiótków, wyrynika i rozwiertków.
12. Decyzję o konieczności ograniczania liczebności populacji innych szkodników liściożernych w drzewostanach liściastych podejmuje nadleśniczy po konsultacji i w porozumieniu z właściwym terytorialnie RDLP oraz ZOL.
  13. W zabiegach ochronnych należy stosować środki ochrony roślin zalecane w leśnictwie (**wykaz preparatów jest dostępny na stronie internetowej LP w zakładce publikacje → gospodarka leśna → ochrona lasu → środki ochrony roślin**).
  14. Wyższe dawki zalecanych preparatów należy stosować w przypadku zagrożenia silnego (+++) i średniego (++) , uwzględniając również fazę gradacji (progradacja lub kulminacja gradacji), zagrożenie przez szkodniki wtórne, a także defoliację drzewostanów w latach ubiegłych.
  15. Po wykonaniu zabiegu ochronnego należy ocenić jego skuteczność, a wyniki wpisać do protokołu (formularz nr 32 „Instrukcji ochrony lasu”). Jeżeli liczba żywych larw szkodnika, pozostałych po zabiegu, nie przekracza 20% liczby krytycznej dla danego gatunku owada, zabieg należy uznać za skuteczny.
  16. Chociaż niniejsze zalecenia dotyczą postępowania z owadami foliofagicznymi, ze względu na osłabienie drzewostanów spowodowane suszą w latach poprzednich oraz rozwój szkodników wtórnych w wielu regionach kraju, bardzo ważne jest prowadzenie ciągłych obserwacji stanu drzewostanów i populacji ww. owadów, w szczególności przyplaszczka granatka i kornika ostrozębnego. Należy stosować wszelkie znane sposoby postępowania ochronnego, z uwzględnieniem zapisów „Instrukcji ochrony lasu” oraz zasad integrowanej ochrony lasu, w celu niedopuszczenia do namnożenia się i rozprzestrzenienia szkodników kambiofagicznych.
Przedstawione zalecenia mają charakter ogólny. Szczegółowa strategia postępowania winna być dostosowana do każdego gatunku owada, z uwzględnieniem aspektów ekologicznych i ekonomicznych oraz zaakceptowana przez RDLP, ZOL i nadleśniczo.

Meldunek nr..... z dnia ..... 2021 roku
 Ograniczanie populacji szkodliwych owadów w 2021 roku techniką lotniczą i naziemną

RDLP	Nadleśnictwo	Rodzaj sprzętu*	Powierzchnia zabiegu (ha)			Gatunek dominujący	Środek ochrony roślin	Ilość zużytego środka (l lub kg)	Uwagi**
			ogółem	w tym:					
				zabieg powtórny	LN				

* Rodzaj sprzętu – samolot, śmigłowiec, sprzęt naziemny (w przypadku chrabąszczowatych), zbiór ręczny (w przypadku chrabąszczowatych).

** Uwagi, np. jednorazowa zgoda MRiRW, zabieg w ramach doświadczeń IBL.